

Psychologie van het nihilisme

- Nihilisme als (metafysisch) proces daar is niets aan te veranderen.
- Maar de psychologie/houdingen biedt keuzes;
- Negatief ;
  - Ziek en zwak nihilisme
  - Cynisme van moderne tijd
- Maar ook aanwijzingen in positieve zin;
  - Nihilisme wordt zelfoverwinning van het nihilisme bij Nietzsche in de vorm van de übermensch, (College 9)
  - Cynisme wordt kynisme bij Sloterdijk. (college8)

Nihilisme en terug naar de natuur

- Proces van nihilisme wordt gekoppeld aan culturele verworping. Des te meer cultuur, des te meer negatieve houdingen ten aanzien van proces van nihilisme;
- De afstand tot de natuur bij Diogenes
- De verzwakking van de moderne mens bij Nietzsche
- De cynische stadsmens van Sloterdijk
- Sloterdijk en Nietzsche kijken voor gezonde alternatieven vooral naar het autonome individu. Kunnen we ook gezonde tendensen zien in de ontwikkeling van het groepsdier mens? Wat is natuurlijke moraal (college9)

Verskil cynisme- kynisme

- “De oudheid kent de cynicus (of liever: de kynische mens) als vreemde, eenzellige figuur en als provocerende, eigenzinnige moralist. Diogenes met zijn ton geldt als aartsvader van dit type.
- Waarom is hij kynisch?
- Het lichamelijke en de natuur bevestigen tegen de culturele conventies.
  - Satire en kritiek zonder cynisme, theorie en macht.
  - “Het zijn de machtigen die zo glimlachen, terwijl de kynische plebejers een satirisch schaterlachen doen horen” (Sloterdijk, 1983,34)

Eventjes kynisch...maar dan

- “De bohème ten slotte, een relatief jong verschijnsel, heeft een enorme rol gespeeld voor de regulatie van de spanningen tussen kunst en bourgeois-maatschappij. Dit was de ruimte waar men zich oefende in de overgang van kunst naar levenskunst. Een eeuw lang heeft de bohème de neokynische impuls sociaal onderdak verleend. Als regulerend element voor burgerlijk bestaan was de bohème vooral belangrijk omdat ze, net als de universiteiten, de functie van een 'psychosociaal moratorium' (Erikson) vervulde, waar jeugdige burgers hun aanpassingscrises bij de overgang van de wereld van school en ouderlijk huis naar de wereld van het serieuze beroep konden verwerken. Uit onderzoek is gebleken dat er slechts weinig permanente bohémiens waren; voor de grote meerderheid bleef dit milieu een overgangsfase, een ruimte voor een leven op proef, los van de normen. Men maakte daar gebruik van de vrijheid om het 'nee' tegen de bourgeois-maatschappij zo lang af te reageren totdat het door een (misschien) meer volwassen 'ja maar' werd vervangen.” (Sloterdijk, 1983, 206)

Schijnbaar Kynisme

- “Ook bij de machtigen vindt men echter iets dat neerkomt op halve vrijheid. Zij veroorloven zich die in de regel alleen onder druk, omdat ze daarbij zichzelf verraden aan het bewustzijn van de tegenpartij. Het heersersbewustzijn kent zijn eigen vrijpostigheid: het heerserscynisme in de moderne betekenis des woords, dat iets anders is dan het kynische offensief. Het antieke kynisme, dat primair en agressief was, stond in plebejische antithese tot het idealisme. Het moderne cynisme daarentegen is de heersersantithese tot het eigen idealisme als ideologie en als maskerade. De cynische heerser licht zijn masker op, glimlacht tegen zijn zwakke tegenspeler - en onderdrukt hem. *C'est la vie*. Adel verplicht. *Ordnung muss sein*. De druk der omstandigheden gaat vaak vóór het inzicht der betrokkenen, nietwaar. Gedwongen macht, gedwongen omstandigheden! De hegemonie licht in haar cynismen een tipje van de sluier op, doet aan halve voorlichting van zichzelf en klap uit de school. *Het machts cynisme is een vrijpostigheid die voor de andere partij heeft gekozen.**** (Sloterdijk, 1983, 196)

www.maleutiek.nl_2015-8

Diogenes

- De zeden, inclusief de schaamteconventies, kunnen immers best fout zijn; pas de principiële controle door natuur en rede kan een vaste grondslag bieden. Het politieke dier doorbreekt de politiek van de zedigheid. Het toont aan dat de mensen zich in de regel schamen voor de verkeerde dingen, voor hun *physis*, voor hun animale kanten die in werkelijkheid onschuldig zijn, terwijl ze onbewogen blijven over hun onverstandige en lelijke praktijken, hun winstbejag, onrechtvaardigheid, wreedheid, ijdelheid, vooroordeel en verblindende. Diogenes bestrijdt de aanvallers met hun eigen wapens. Hij schijt letterlijk op hun getikte normen.”(Sloterdijk, 1983, 276)

www.maleutiek.nl_2015-8

Jezus en Oosterse wijsheid

- “De kynische impuls heeft niet alleen geleefd van Diogenes tot aan de Stoa, maar is ook actief geweest in Jezus, de rustverstoorder bij uitstek, en in alle ware nakomelingen van de Meester die net als hij het inzicht in de doelloosheid van het bestaan hadden verworven. Dit is de grondslag van de raadselachtige uitstraling van de oude Aziatische wijsheid die het Westen zo fascineert omdat zij de westerse ideologie van de doeleinden en alle rationalisaties van de hebzucht koel de rug toekeert. Het bestaan heeft op aarde, afgezien van zichzelf, 'niets te zoeken', maar waar cynisme regeert is men op zoek naar alles, behalve het bestaan. Men moet, voordat men 'eigenlijk leeft', steeds eerst nog iets anders doen, nog een voorwaarde vervullen, nog een verlangen dat voorlopig belangrijker is bevredigen, nog een rekening vereffenen. En door dat 'nog, nog en nog' ontstaat die structuur van uitstel en indirect leven die het systeem van de mateloze productie op gang houdt.”(Sloterdijk, 1983, 316)

www.maleutiek.nl_2015-8

Joodse denken

- “Door niemand anders namelijk voelde de fascist, de heroïsch opgeblazen Niemand, zich zo doorzien als door de joden die krachtens hun lijdensstrategie als het ware al van nature ironisch staan tegenover elke overmacht. De leidende figuren van het Duitse fascisme moesten wel voelen dat hun aanmatigend Duizendjarig Rijk nooit in zichzelf zou kunnen geloven zolang ergens in hun achterhoofd de herinnering bleef bestaan dat deze aanspraak op macht niet méér was dan een pose. De functie van 'geheugensteuntje' werd bij hen vervuld door 'de joden'. Het antisemitisme verradde de 'kink' in de fascistische wil tot macht; deze macht zou nooit zo groot kunnen worden dat zij het kynisch-joodse 'nee' te boven kon komen. 'De brutale jood' werd het tref- en moordwoord van het fascisme.”(Sloterdijk, 1983, 384)
- (zie ook het voorbeeld over Arendt in voetnoot)

www.maleutiek.nl_2015-8

Intelligentie?

- “Op kynische wijze gebruik maken van je intelligentie betekent daarom waarschijnlijk eerder een theorie parodiëren dan een theorie opstellen, eerder slagvaardige antwoorden bedenken dan piekeren over onoplosbaar diepe problemen. De eerste Vrolijke Wetenschap is satirische intelligentie; daarin lijkt ze meer op de literatuur dan op de *epistèmè*. Haar inzichten brengen de dubieuze en belachelijke kanten van de grote serieuze systemen aan het licht. Haar intelligentie is zwevend, speels, essayistisch, niet georiënteerd op vaste grondslagen en ultieme principes.”(Sloterdijk, 1983, 454)

www.maleutiek.nl_2015-8

maar ik heb schoolgegaan... (multatuli)

“Kritiek is dienstbaar aan subversiviteit, niet aan constructiviteit; daarom kan men het plezier in intelligentie het beste over de hele linie de grond in boren, zoals dat tegenwoordig gebeurt door studenten gedwongen 'kritisch' op te leiden. Dan zien ze hetgeen hun grote kans had kunnen zijn als hun vijand.”(Sloterdijk, 1983, 455)

www.maleutiek.nl_2015-8

Blasfemie als kynisme of cynisme

- “Alle primaire blasfemieën worden gedragen door de kynische impuls - dat men zich niet door een of ander idool voor de gek wil laten houden. Wie iets 'weet' van de goden, kent de grote Mozaïsche woede en de kynische opgewektheid in de omgang met uitbeeldingen van het goddelijke. De religieuze mens is namelijk, in tegenstelling tot de vrome, geen hansworst van zijn superego; *dat* kent de geboden en hij weet dat het ze kent en hij laat ze spreken en gehoorzaamt er ook aan, als de situatie ernaar is. Dit onderscheidt de primaire blasfemie van mystici, religieuzen en kynischvitalen van de secundaire blasfemieën die voortkomen uit ressentiment, uit onbewuste dwang tot godslastering en een onvrij verlangen het verhevende naar beneden te halen.”(Sloterdijk, 1983,441)

www.maleutiek.nl_2015-8

Kynisme; wat is het uitgangspunt?

"Kynische rede vindt zijn hoogtepunt in het - ten onrechte als nihilisme beschouwde - inzicht dat men de grote doelstellingen een blauwtje moet laten lopen. Wat dat betreft kan men niet nihilistisch genoeg zijn. Wie alle zogenaamde doelstellingen en waarden in kynische zin afwijst, verbreekt de tovercirkel van de instrumentale rede, waar 'goede' doeleinden worden nagestreefd met 'slechte' middelen. De middelen hebben wij in de hand, en het zijn middelen van zo'n onvoorstelbaar effect (in alle opzichten: produktie, organisatie en destructie), dat men zich begint af te vragen óf er nog wel doeleinden kunnen zijn die dergelijke middelen dienen. Voor welk 'goed doel' zou men dergelijke mateloze middelen nog nodig hebben?"

www.maleutiek.nl_2015-8

(vervolg)

- Op het moment dat ons bewustzijn een zodanige rijpheid bereikt dat het de idee van het goede als die van een *doel* kan laten varen, en zich kan wijden aan *wat er al is*, wordt ontspanning mogelijk, en dan is het opeenstapelen van middelen ter wille van denkbeeldige, steeds verder verwijderde doeleinden vanzelf overbodig. Alleen vanuit het kynisme kan het cynisme worden ingeperkt, niet vanuit de moraal. Alleen een opgewekt kynisme van de doeleinden komt nooit in de verleiding te vergeten dat het niets te verliezen heeft dan zichzelf." (Sloterdijk, 1983, 316)